

L₈₂
WUX

KOMMENTARMATERIAL

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBLIOTEK

100159 1376

L₈₂
WUX

TILLHÖR REFERENSBIBLIOTEKET
UTLÅNAS EJ

Historia

Sö:s
publikation
Läroplaner

Läroplan
02

ner

Liber Utbildningsförlaget
162 89 STOCKHOLM

Upplysningar och beställningsadress:
Liber distribution
Order Utbildning
162 89 STOCKHOLM
Tfn 08-739 91 00

SÖ

L₈₂
LVUX

Läroplan för kommunal vuxenutbildning

Läroplan för kommunal vuxenutbildning, Lvux 82, består av två delar, en allmän del och ett kommentarmaterial som ansluter till denna.

Historia är ett av kommentarmaterialen som syftar till att ge idéer och vara ett inlägg i diskussionerna vid bl a kursplanering och utarbetande av lokala arbetsplaner.

Ateljé	Tina Johansson
Redaktör	Kerstin Heikenfeldt
Teknisk produktion	Barbro Ogden
Tekniska data	<i>Sättning</i> Century Schoolbook 11/13 <i>Tryckmetod</i> Offset <i>Papper</i> 100 g Munkens allround <i>Bindning</i> Klammerhäftad
Presslagd	November 1982

© Skolöverstyrelsen och Liber Utbildningsförlaget
ISBN 91-40-70818-7
Schmidts Boktryckeri AB, Helsingborg 1982

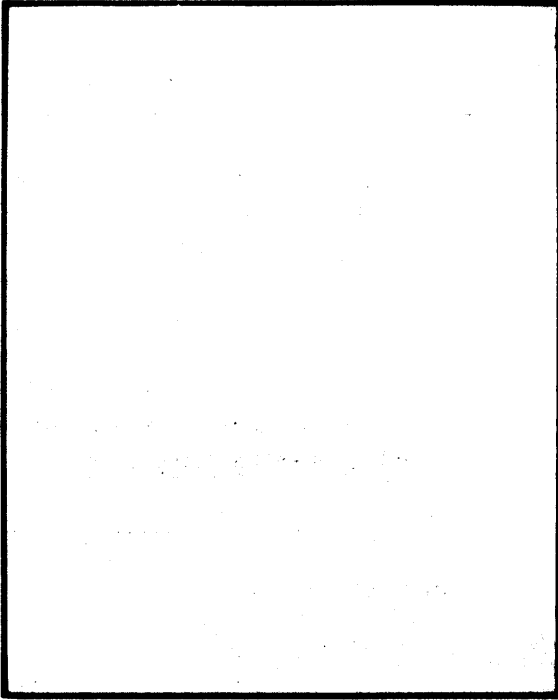
Skolöverstyrelsen

Sö

Läroplan för kommunal
vuxenutbildning]

Kommentarmaterial

L
82
VUX

Historia

Liber Utbildningsförlaget, Stockholm

Innehåll

Förord	5
Målen för historiestudierna	6
Planeringen av studierna	7
Huvudmomenten	8
Allmänt	8
Färdighetsträningen — ett övergripande huvudmoment	9
Introduktionen i historia	10
Världen efter 1945 — en översikt	10
Kamp om makt och inflytande. Ett tema	11
Antiken — en kulturhård	14
Grunddel och fördjupningsdel	16
Grunddel	16
Fördjupningsdel — allmänt	16
Fördjupningsdel — planering och ämnesval	17
Fördjupningsdel — genomförande och redovisning	19
Studier på icke lärarledd tid	20
Samverkan med andra ämnen	21
Deltagarmedverkan	22

Förord

Läroplanen för komvux består av en allmän del och kommentarmaterial. Den allmänna delen innehåller mål och riktlinjer för verksamheten samt tim- och kursplaner. Syftet med kommentarmaterialen är att

- belysa aktuella frågor och problem både av övergripande karaktär och i anslutning till enskilda ämnen,
- diskutera alternativa metoder att lösa olika problem och arbeta i den riktning som målen för komvux anger.

Kommentarmaterialen innehåller alltså *inga föreskrifter*. Avsikten är att de skall ge idéer och vara ett inlägg i diskussionerna vid bl a kursplanering och utarbetande av lokala arbetsplaner.

Kommentarmaterialen fastställs av SÖ. Enligt anvisningarna skall de kompletteras och aktualiseras fortlöpande. De skall omfatta såväl yrkesinriktade som allmänna ämnen.

Föreliggande kommentarmaterial till etapp 1 i historia diskuterar vad som kan behandlas inom de olika huvudmomenten och hur arbetet inom fördjupningsdelen kan läggas upp.

Stockholm i november 1982

Skolöverstyrelsen

Målen för historiestudierna

De mål för historiestudierna som angivits i läroplanen är bindande och skall vara utgångspunkten för studierna. De är i samklang med läroplanens mål och riktlinjer för verksamheten inom komvux. För att lärare och kursdeltagare skall få en tydligare bild av verksamhetens inriktning måste därför analysen av historieämnets mål kompletteras med ett studium av de allmänna riktlinjerna för verksamheten. Det är naturligt att planera och inleda historiestudierna med utgångspunkt i mål och riktlinjer, men det bör vara minst lika viktigt att fortlöpande aktualisera dem och att återvända till dem vid utvärderingen av kursen.

Målen består av kunskapsmål och färdighetsmål. Ingentenda typen av mål skall ses som något isolerat från kursdeltagarnas övriga verksamhet, det må vara arbete eller studier. Genom att ställa kursplanens mål i relation till kursdeltagarnas egna kan ett fruktbart samspel åstadkommas. Betydelsen av att kursplanens mål uppnås bör ligga i att kursdeltagarna förbereds för ett fortsatt livslångt lärande. Om deltagarna får insikt om historiestudiernas betydelse för utvecklingen av personlig identitet blir det naturligt att inte avbryta processen i och med att kursen är avslutad.

Planeringen av studierna

Det krävs en noggrann planering av historiestudierna för att de skall bli meningsfulla. Lärarens erfarenhet bör inledningsvis väga tungt och det finns skäl som talar för att kursdeltagarna till en början får mycket vägledning i planeringsarbetet. Utgångspunkten i arbetet skall givetvis vara målen och huvudmomenten i ämnet, men det bör redan från början betonas att vissa huvudmoment kan behandlas mer utförligt, medan andra inte tas upp så ingående. Hur prioriteringen görs är avhängigt av deltagarnas behov och intressen. En del kursavsnitt bör kanske behandlas av en sammanhållen deltagargrupp under det att andra avsnitt lämpar sig för gruppstudier eller enskilda studier. Efter hand som deltagarna får större vana vid studier är det lämpligt att återkomma till planeringen och pröva den i ljuset av vunna erfarenheter.

Särskild vikt måste läggas vid planeringen av arbetet med fördjupningsdelen i ämnet. Det har nämligen visat sig att ett tilltagande intresse för historieämnet inte sällan leder till en orimlig arbetsbörda, som kan inverka menligt på andra studier. Läraren måste därför redan från början medverka till att olika typer av enskilda arbeten eller grupparbeten blir väl planerade och avgränsade.

Huvudmomenten

Allmänt

Etapp 1 i historiestudierna skall ses dels som en fristående kurs, dels som ett led i ett mer omfattande studium med fortsättning i följande etapper. Tyngdpunkten i etapp 1 har av detta skäl lagts på politisk historia med utgångspunkt i vår egen tid. Den politiska aspekten är dock inte renodlad utan övergår punktvis i sociala, ekonomiska och kulturella aspekter. Det finns givetvis rikliga tillfällen att komplettera de senare aspekterna inom kursens fördjupningsdel.

Kursdeltagarnas behov av kronologisk reda är stort i samband med grundläggande historiestudier. Med tanke på att många av de viktigaste årtalen i västerlandets utveckling av hävd är knutna till den politiska utvecklingen öppnar kursplanen en möjlighet att tillgodose behovet av kronologi. Årtalsinläring får dock aldrig bli ett självändamål utan måste ständigt inordnas i meningsfulla sammanhang.

Att börja historiestudierna i vår egen tid för att i slutet av kursen behandla antikens historia kan medföra pedagogiska fördelar. För det första får kursdeltagarna börja studera företeelser, som för de flesta inte är okända. Att undervisningen utgår från deltagarnas kunskaper om vår egen tids politiska förhållanden kan bidra till en starkt självkänsla inför de fortsatta studierna. Vidare kan undervisningen byggas upp kring frågor om orsak och verkan, vilket ger goda möjligheter att ta vara på kursdeltagarnas nyfikenhet, att utveckla ett aktivt kunskapssökande och att diskutera resultaten. Den tillbakablickande typ av historiestudier som kursplanen ger anvisningar om kan dock i ett inledningsskede ställa lärare och kursdeltagare inför problem, eftersom befintliga läromedel i allmänhet inte är disponerade för undersökande och tillbakablickande historiestudier. Det kan därför vara lämpligt att modifiera modellen. Uttryckt i årtal kan studiegången förslagsvis följa ett schema av följande typ.

Maktkamp och maktbalans Sovjet–USA: 1945–nu;
Sovjet: 1905–1945; Tyskland: 1870–1945;
Frankrike: 1789–1945; Sverige: 1809–1945;
Sverige: 1319–1809.

Den absoluta furstemaktens framväxt med exempel från slutet av medeltiden till 1789.

Kampen mellan påve och kejsare från 1000-talet till 1400-talet.

Bondeuppror och frihetssträvanden kan exemplifieras med katarernas uppror, de tyska och svenska bondeupproren på 1500-talet och Giordano Brunos öde.

Genom att arrangera den yttre formen av studierna på detta sätt kan brottstycken ur flera läroböcker komma till användning.

Med tanke på att kursen omfattar några huvuddrag i en över 2000 år lång politisk utveckling *bör tyngdpunkten i kursen förläggas till de senaste 200 åren*. Härigenom understryks historiestudiernas betydelse för förståelsen av vår egen tid.

Färdighetsträningen – ett övergripande huvudmoment

Redan i samband med den inledande planeringen av historiestudierna finns det goda möjligheter att påbörja färdighetsträningen i olika avseenden. Det första studiet av kursplan och läromedel ger tillfälle att analysera och utveckla deltagarnas förmåga att läsa texter, att förstå dem och kunna återge delar av dem. En tillämpning av olika arbets- och undervisningsformer kan fortsättningsvis bidra till en vidare utveckling av kursdeltagarnas förmåga att tala, lyssna, läsa och skriva. Utöver träning i dessa basfärdigheter skall historiestudierna i etapp 1 så långt möjligt ge deltagarna tillfälle att utveckla de färdigheter som är specifika för historieämnet. Introduktionen i studierna bör således redan från början understryka vikten av att praktiskt taget allt historiskt material måste användas med försiktighet. Så småningom kan regelrätta kritiska övningar utveckla de studerandes förmåga att granska och bedöma uppgifter i historiskt material. Svårighetsgraden i dessa övningar måste anpassas till etappens karaktär av ett inledande historiestudium.

Introduktionen i historia

I kursplanen för historia har introduktionen placerats som ett inledande moment. Det kan dock starkt ifrågasättas om detta är lämpligt under alla förhållanden. En förutsättning för en väl fungerande introduktion i etapp 1 är att den kan knytas till ett någorlunda konkret material som kan belysa olika frågeställningar. I avsaknad av ett sådant särskilt material torde det vara lämpligt att anknyta introduktionen till det följande huvudmomentet "Världen efter 1945". Vad gäller avsnittet "Maktbalans och maktkamp mellan Sovjet och USA" är det lätt att finna lämpligt material som belyser historieskrivningens problem och återspeglar olika historieuppfattningar. I anslutning härtill kan olika periodindelningar föras på tal. Frågan om varför man läser historia bör behandlas i början av kursen så att kursdeltagarnas uppfattningar blir beaktade och kompletterade. Det kan dock vara fruktbarare att ta upp frågan på nytt under kursens gång inte minst i samband med planeringsdiskussioner. När antiken behandlas i slutet av kursen finns det särskilda skäl att återkomma till frågan vid diskussionen om antikens betydelse i europeiskt kulturliv.

Världen efter 1945 – en översikt

En översikt över några företeelser efter 1945 inleder de egentliga historiestudierna. Det kan av tidsmässiga skäl inte bli fråga om en djupare analys av avsnittet, men det öppnar möjligheter för kursdeltagarna att från början delta i arbete kring och diskussioner om företeelser som påverkar våra liv. För att förstärka intrycket av att händelser och företeelser i vår egen tid bildar utgångspunkter för historiestudierna kan det vara lämpligt att utgå från aktuellt nyhetsmaterial. Studier kring flera företeelser bör dock inte föras längre bakåt i tiden än 1945. Undantagen är avsnitten om maktbalans och maktkamp mellan Sovjet och USA samt i-land – u-land, som kan knytas ihop med det följande temat om makt och inflytande. Avsnittet om koncentrationstendenser och decentraliseringstendenser kan givetvis ställas i relation till den politiska utvecklingen, men blir tydligare belyst om det också

sätts i sammanhang med den moderna teknikens historia. Kommunreformerna eller skolans utveckling mot allt större enheter är exempel på koncentration som idag ifrågasätts. Koncentrationstendenserna inom exempelvis tillverkningsindustrin är tydliga. Antalet bryggerier, bagerier och slakterier har blivit allt färre i samband med utvecklingen av datastyrda tillverkningsprocesser, men det finns också krafter som arbetar för nyetablering i liten skala.

Även avsnittet om masskultur – finkultur – folklig kultur kan sättas i samband med den tekniska utvecklingen; viktigare är dock att kursdeltagarna ges tillfälle att diskutera ämnet utifrån sin egen situation. Frågor om olika kultur-mönsters betydelse för människans identitetsutveckling bör tas upp i ett historiskt perspektiv.

Avsnittet "Från fattigvård till socialvård" är avsett att täcka behovet av en orienterande översikt i svensk historia från de senaste 40–50 åren. Även detta avsnitt kan utgöra en bakgrund till de fortsatta studierna i svensk politisk historia.

Kamp om makt och inflytande. Ett tema

Ett viktigt mål för historiestudierna är att deltagarna skall få kunskaper om och förståelse för det demokratiska samhällsskicket och dess förutsättningar. Av detta skäl är avsnitten om Sovjet, Tyskland, Frankrike och Sverige i temat "Kamp om makt och inflytande" den centrala delen av historiekursen i etapp 1.

Fyra länders politiska struktur ställs här i rampljuset. Utgångspunkterna bör vara konkreta exempel på hur människans liv gestaltade sig i de fyra länderna under 1930-talet. Härifrån kan steget tas till en översikt över de olika politiska systemens yttringar i såväl ett inrikes som utrikes perspektiv. I försöket att klarlägga de olika politiska systemens framväxt kan det lämnas stor plats för diskussioner om de olika historiska drivkrafternas styrka. *Perspektivet bakåt måste dock begränsas så att de politiska systemens uppkomst och utveckling till stor del ses som en 1900-talsföreteelse.* I vissa fall är det ofrånkomligt att återvända till 1800-talet för

att exempelvis beröra nationalismens framväxt, den liberala reformperioden i Sverige, befolkningsutvecklingen eller de franska revolutionerna. Inom ramen för grunddelen prioriteras här svensk historia. Ett utförligare studium av ekonomiska och sociala förhållanden i andra länder får hänföras till fördjupningsdelen.

Den stora franska revolutionen måste ses som en milstolpe i den politiska utvecklingen, men likaväl som den *kan* tas som utgångspunkt i demokratins historia måste den ses som följd av en tidigare utveckling, idémässigt och i ett ekonomiskt-historiskt perspektiv. Om man väljer att skildra den svenska demokratins utveckling med utgångspunkt i omvälvningen 1809 eller privilegieutjämningen 1789 gäller samma sak.

De första delarna av temat ger goda möjligheter att jämföra de olika politiska systemens förutsättningar och yttringar. Det förhållandet att de politiska systemen i Sovjet, Tyskland, Frankrike och Sverige granskas mer ingående bör inte utesluta sidoblickar. Man kan således knappast undgå att beröra världskrigen, minoritetsproblem, kolonialism och ekonomiska förhållanden. Emigrationen från Europa till främst USA och den amerikanska demokratins framväxt är andra exempel. Av tidsskäl kan det vara lämpligt att kursdeltagarna ägnar sig åt dessa studier inom ramen för fördjupningsdelen.

Studierna kring maktspelet i europeiska länder före 1789 måste nödvändigtvis bli mycket översiktliga med tanke på den tidsrymd de omfattar. Det kan inte heller bli tal om heltäckande studier utan att med hjälp av olika exempel söka belysa huvudlinjer i det politiska maktspelet. Detta får dock inte innebära att det politiska spelet helt friställs från beroendet av ekonomiska och idémässiga förhållanden.

Om temats första del avslutas med en undersökning av den svenska demokratins framväxt kan det vara befogat att fortsätta med en bakgrundsstudie kring politiska förhållanden i Sverige före 1789. Utan att försvärja sig åt Geijers uppfattning att Sveriges historia är dess konungars kan det vara av intresse att jämföra statsskicket i Sverige före och efter 1718. Likaså kan 1634 års regeringsform och Gustav Vasas patri-

arkaliska styrelsesätt granskas. Den första Vasa-kungens uppgörelse med Sturepartiet kan tas som utgångspunkt för en undersökning av de medeltida stormanssläkternas försök att tillvälla sig makten i Sverige – utan eller med danskt stöd. Nils Dackes eller Erik Pukes öde får inte skymma de tidiga försöken att utveckla en ständermakt i Sverige.

Landskapslagarnas samhälle kan lämpligen utgöra en bortre gräns vid behandlingen av de politiska förhållandena i Sverige trots att det kan vara frestande att leta efter politiska strukturer i vikingatidens nordiska samhälle eller att fundera över det germanska stamsamhällets politiska system.

Undersökningen av den absoluta furstemaktens framväxt ute i Europa kan interfolieras med studierna kring motsvarigheten i Sverige. Om man väljer att studera avsnittet separat med hjälp av exempel från t ex England och/eller Frankrike kan det ske i ett något annorlunda perspektiv. Här står den växande borgarklassens intressen i klarare motsats till feodaladelns och etablerandet av en stark centralmakt sker parallellt med utvecklingen av handel och sjöfart. Adels kamp för bevarandet av de feodala rättigheterna kan belysas med frondupproret i Frankrike eller tronstriderna i England på 1600-talet. Det europeiska perspektivet kan också vidgas till att omfatta kampen mellan påve och kejsare under högmedeltiden.

I detta avsnitt av temat är det lätt att stanna upp vid toppskiktets maktkamp och förbise olika försök till en mer omfattande förändring. Tolkningarna av Magna Chartas egentliga innebörd är i och för sig intressanta, men de oprivilegierade klassernas många försök att mildra förtrycket bör inte förbigås. De tyska bondeupproren på 1500-talet, jacqueriet i Frankrike, olika vävargrupper och katarernas frihetskamp är några exempel på reaktioner mot det förtryck som det feodala systemet ytterst byggde på.

Det ligger mycket nära till hands att med några konkreta bilder från Spartacusupproret följa den således upptagna tråden bakåt. Därigenom kan det antika samhällets konstruktion blyxtbelysas. Bilderna av principatet, den romerska republiken och den attiska demokratin blir dock inte fullstän-

diga utan att de politiska systemens tillkomsthistoria berörs. Trots att vår kunskap om antikens maktstrider inte sällan når oss i mytens form har antikens ofullgångna idéer om styrelseskick utövat en nästan magisk påverkan på utvecklingen fram till vår egen tid.

Antiken – en kulturhård

Studier i antikens historia kan ibland bli ett självändamål. Tillgången på fantasieggande historiskt material är stor, men hindrar inte att det återstår många gåtor att lösa. Det spekulativa inslaget i studier kring antika förhållanden och företeelser är av gammalt datum och har inte minskat i vår tid. Många kursdeltagare har således inte minst via film och TV en starkt snedvriden bild av antiken. Intresset för antikens historia skall givetvis tillvaratas och utvecklas, men det gäller också att korrigera felaktigheterna. Studier kring det antika kulturarvet bör emellertid i första hand ge kursdeltagarna ökade möjligheter att tyda de spår av antikens tankevärld som återfinns i västerländsk konst, litteratur och byggnadsstil sedan mer än 2000 år.

Endast en mycket liten del av historiekursen kan ägnas åt antikens historia. Av detta skäl är det nödvändigt att kursavsnittet ges en orienterande karaktär. Bildmaterial och mytologiska berättelser är härvid bättre utgångspunkter än digra faktasamlingar i skriftlig form.

Studierna kan lämpligen koncentreras till den grekiska kulturfären, men dess beroende av tidigare kulturer måste beaktas. Det är dock lika viktigt att söka exempel på utvecklingslinjer fram till vår tid. Ett studium av skriftspråkets uppkomst och utveckling bör således omfatta såväl de grekiska bokstävernans föregångare (feniciska bokstäver, hieroglyfer och kilskrift) som det romerska alfabetet och exempel på handskrift fram till våra dagar.

Avsnittet om de forntida ekologiska problemen ger möjlighet att belysa en av mänsklighetens ödesfrågor med en rad exempel på att civilisationens utveckling tycks gå hand i

hand med en rubbad ekologisk balans. Vind- och vattenerosion samt försaltad jord är exempel på följder av en obalans i naturen, förorsakad av människor. För många kursdeltagare bör det vara naturligt att studera dessa fenomen med vår tids allvarliga ekologiska problem för ögonen. Kanske kan studierna i ämnet resultera i redovisningar, som kan användas även utanför undervisningen och därmed bli exempel på att kursdeltagarna fått ökade möjligheter att aktivt påverka utvecklingen i vårt demokratiska samhälle.

Grunddel och fördjupningsdel

Grunddel

I historiekursens grunddel ingår alla huvudmoment som anges i kursplanen för ämnet. Vid planeringen för grunddelen kan tyngdpunkten i studierna förskjutas mellan olika huvudmoment eller avsnitt, men sammantaget skall grunddelen ge kursdeltagarna den gemensamma fond av kunskaper och färdigheter som behövs för fortsatta studier i historia. Grunddelen är således i princip en för alla gemensam del av kursen, som framför allt styrs av kursplanens mål och huvudmoment, men som i utformningen kan påverkas av kursdeltagarna. Grunddelen omfattar cirka två tredjedelar av kurstiden.

Fördjupningsdel – allmänt

Fördjupningsdelen skall vara ett komplement till grunddelen och omfattar cirka en tredjedel av kurstiden. Fördjupningsdelen och grunddelen utgör alltså tillsammans historiekursen. Avsikten med fördjupningsdelen är att särskild tid skall avsättas för att tillgodose kursdeltagarnas olika behov och intressen inom ämnets ram. Detta får inte innebära att kursdeltagarna lämnas helt åt sig själva varken vid val av ämne, vid planering eller vid genomförande av arbetet. Det är viktigt att läraren hela tiden bistår med råd och anvisningar.

Studieovana kursdeltagare kräver särskild omtanke. Därför kan det vara lämpligt att det inledande arbetet inom fördjupningsdelen arrangeras i mindre grupper. Härigenom kan läraren bättre utnyttja tiden för undervisningssamtal samtidigt som gruppen kan utgöra ett stöd för de osäkra deltagarna.

Fördjupningsdel – planering och ämnesval

Det är nödvändigt att redan i samband med den inledande planeringen av historiestudierna avsätta särskild lektionstid för fördjupningsdelen. Eftersom historiekursen omfattar totalt 45 undervisningstimmar, skall omkring 15 timmar ägnas åt fördjupningsdelen. Dessa timmar bör inte förläggas till slutet av kursen och det är oftast olämpligt att använda tiden till ett enda stort arbete. Tre arbetsområden om tre, fem och sju lektioner är en bättre fördelning. Även om kursdeltagarna måste räkna med att tillsätta ytterligare tid (läxtid) i samma omfattning som inom grunddelen blir tiden för varje studieområde rätt begränsad.

Särskilt den första fördjupningsuppgiften måste ges ett mycket begränsat omfång. Det är också lämpligt att utgå från lättbearbetat material. Läroböcker, bredvidläsningslitteratur och dylikt kan kanske bäst tillgodose behovet av studieträning under arbetet med de inledande fördjupningsuppgifterna. Här gäller också att valet av ämne bör anpassas till förekomsten av lämpligt studiematerial.

Som nämnts är fördjupningsdelen avsedd att vara den del av historiekursen då deltagarna får tillfälle att studera utifrån egna utgångspunkter. För många kursdeltagare kan detta från början resultera i självständiga och intresseväckande studier, under det att andra deltagare är osäkra eller tvekan- de inför denna del av historiekursen. För att underlätta fördjupningsstudierna är det därför viktigt att läraren hjälper till med ämnesval och att det första studieområdet inte får större omfång än som föreslagits ovan.

Vid val av uppgift är det angeläget att för kursdeltagarna söka demonstrera en provkarta på de alternativ som studieförmen erbjuder. Det kan vara lämpligt att knyta an till redan behandlade delar av kursen och visa på möjligheten att välja fördjupningsuppgifter som stöd för grunddelen. Uppgifterna kan dock även beröra frågor som kanske endast delvis ligger i linje med den övriga kursen.

Bl a följande typer av uppgifter kan diskuteras.

- Personhistoria med anknytning till en viss frågeställning. Kända personers liv kan ofta på ett konkret och medryckande sätt belysa allmänna förhållanden under en viss epok.
- Arbetslivshistoria. Ett yrke, en verksamhet eller en bransch belyses ur någon begränsad synvinkel med hjälp av litteratur eller intervjuer. Sådana studier kan med fördel vara lokalt förankrade.
- Annan lokal historia, exempelvis en ords utveckling, ett järnvägsbygge, gårdshistoria, lokala sägner etc.
- Släkthistoria. En försiktig introduktion i släktforskning kan vara en mycket stimulerande uppgift, men här gäller det i högsta grad att läraren måste hjälpa till att begränsa uppgiften.
- Svensk historia, exempelvis beredskapen under andra världskriget, arbetslösheten under 1930-talet, egnahemstanken, emigrationen, tronföljarvalet 1810 etc.
- Annan hemlandshistoria beroende på materialtillgång.
- Fördjupning i ett redan behandlat avsnitt, exempelvis en kolonis frigörelse, förutsättningar för mjölkhantering år 1900 och i dag, bostadens förändring under 1900-talet, mödravård år 1900 och i dag, en folkrörelse, investeringskapitalet i den svenska industrin 1850–1870, Pariskommunen etc.
- Komplettering av ett redan behandlat avsnitt, exempelvis Kinas roll i stormaktsspelet efter 1945, varusortimentet i en postorderkatalog år 1935 och i dag – en jämförelse, nazismen i Sverige, den amerikanska demokratins utveckling etc.

Vilken typ av uppgift det än är fråga om kan givetvis tyngdpunkten läggas vid färdighetsträningen: att söka och värdera information, att läsa och förstå äldre texter, att analysera bildmaterial, att läsa och tolka statistik, diagram och tabeller, att intervjua och inte minst att redovisa ett arbete.

De typer av arbetsuppgifter som angivits ovan måste ses som

exempel. De kan lätt utökas av varje lärare. Det är dock viktigt att läraren efter valet av uppgift även deltar i uppföljningen och bidrar med tips om lämpligt material och arbets-sätt. Ibland måste kanske t o m en kursdeltagare avrådas från en viss uppgift på grund av materialbrist eller av annat skäl. Ett sammanförande av två eller flera deltagare kring en uppgift kan underlätta arbetet, men varje grupparbete måste följas noga, eftersom sådana arbeten utan en planmäs-sig inriktning på samarbete ofta tenderar att bestå av många små arbeten av individuell karaktär. En och annan kursdel-tagare kan också vara alltför optimistisk vad det gäller möj-ligheten att komma till resultat. Om det första arbetet inom fördjupningsdelen leder till besvikelse, kan det få långtgående negativa följder för de fortsatta studierna. Det är därför nödvändigt att läraren tidigt bidrar till att målsättningen blir realistisk.

Fördjupningsdel – genomförande och redovisning

Eftersom studierna inom fördjupningsdelen kan vara av mångskiftande karaktär är det föga troligt att alla kursdel-tagarna är samlade på ett ställe under arbetet. Detta försvårar lärarens arbete, men det är ändå nödvändigt att kontakten lärare–kursdeltagare upprätthålls. Även om deltagarna är spridda på bibliotek, museer, arkiv eller andra institutio-ner utanför skolan måste lektionstid anslås till genomgång och diskussion kring arbetet. Om det tillgängliga skolbiblio-teket är någorlunda välförsett med studiematerial kan det vara befogat att förlägga så mycket som möjligt av det inle-dande arbetet dit för att kursdeltagarna skall få tillräcklig handledning.

Under arbetets gång bör målsättningen för arbetet aktualise-ras. Vid bearbetning av skriftligt material händer det näm-ligen inte sällan att ett alltför omfattande referat blir den egentliga slutprodukten, även om det inte ingick i den ur-sprungliga planeringen. Givetvis kan en planering förändras under hand, men läraren bör medverka till att målsättning-en från början är så realistisk att den kan bibehållas. Detta

förutsätter kännedom om kursdeltagarnas förmåga att tillgodogöra sig exempelvis litteratur av en viss svårighetsgrad. Det förutsätter också att skolbiblioteket är försett med material av skiftande svårighetsgrad.

Ett konkret resultat av arbetet kan betyda oerhört mycket för kursdeltagaren och alla redovisningar bör ägnas tillbörlig uppmärksamhet. Därmed är det dock inte sagt att alla arbeten skall redovisas inför hela deltagargruppen. Tidsåtgången blir för stor och alla redovisningar är inte av allmänt intresse. En kombination av muntlig och skriftlig redovisning kan ibland vara att föredra; att välja ut vissa arbeten till allmän genomgång är en annan metod. I det senare fallet är det dock en risk att bara de bästa arbetena tas upp till granskning. Helt självklart bör deltagargruppen ha ett ord med i laget när det gäller val av redovisningsform.

Studier på icke lärarledd tid

Den tid en historiekurs omfattar består dels av lärarledd, schemalagd tid, dels av annan studietid då kursdeltagarna ofta är hänvisade till sig själva. För studievana deltagare är det kanske inte något större problem att organisera självstudierna, men för ovana deltagare kan det vara förödande att bli helt lämnade på egen hand. I samband med att de första "läxorna" ges är det därför viktigt att resonera om innehållet, att pröva läsförmågan och att lämna särskild hjälp till dem som tidigare inte fått studieteknisk träning. Inte sällan kan det vara en god hjälp i arbetet att deltagarna bildar "självstudiegrupper", som träffas mer eller mindre regelbundet. Brist på studieplatser i skolan bör inte hindra organiserandet av studiegrupper, men det är självfallet bra om exempelvis biblioteksutrymme står till gruppernas förfogande. Skolan bör under alla förhållanden understödja studiegruppsverksamhet; den kan underlätta studierna i mer än ett ämne.

Det arbete som utförs på icke lärarledd tid måste förberedas och följas upp ordentligt. Brister härvidlag inverkar alltid menligt på studierna. Detta gäller arbete såväl inom grunddelen som inom fördjupningsdelen.

Samverkan med andra ämnen

Ämnessamverkan har visat sig kunna leda till goda studieresultat för kursdeltagarna. Skälen härtill är många. Kunskaper som inlemmas i större sammanhang blir ofta fastare och förståelsen ökar. Det är ur kursdeltagarens synpunkt rationellt att i ett undersökande arbete få utnyttja studietiden flexibelt, dvs slippa de ibland konstgjorda gränser som finns mellan olika ämnen. Ämnessamverkan kan också bidra till att studieintresset stimuleras och att studierna leder till ökad självständighet och aktivitet. Det bör dock understrykas att arbetssättet kan vara tidskrävande för både lärare och kursdeltagare och att det därför bör tillämpas med måtta.

Det finns huvudsakligen två typer av ämnessamverkan. Det kanske vanligaste är att lärare eller kursdeltagare spontant upptäcker ett samband med utgångspunkt i ett visst kursavsnitt eller arbete. Oavsett om sådana studier ligger inom grunddelens eller fördjupningsdelens ram kan de leda till goda resultat. En från början planerad samverkan är mindre vanlig av olika organisatoriska skäl. Undervisningsgrupperna i de enskilda ämnena är ofta inte identiskt lika. Förläggningen av undervisningen till olika lokaler och lärarnas tjänstgöringsförhållanden kan försvåra samarbetet. Om det i den administrativa planeringen kan tas hänsyn till dessa och andra liknande problem bör det dock finnas goda möjligheter till en mer medveten samverkan mellan två eller flera ämnen.

En mer omfattande samverkan kräver planering. Redan vid utarbetandet av den lokala arbetsplanen bör målen fastställas, men det huvudsakliga arbetet måste utföras av ämnesföreträdare och kursdeltagare. Härvid är det viktigt att studierna inte endast inriktas mot de traditionella ämnesmålen utan att kursdeltagarnas behov av olika slags färdigheter tillgodoses. Särskilt de studieovana kursdeltagarnas situation måste beaktas inte minst vad gäller de alternativa läromedlens svårighetsgrad.

Det har visat sig både möjligt och lämpligt att läsa historia i

samverkan med biologi, fysik, geografi, religionskunskap, samhällskunskap och svenska, något som dock inte utesluter andra ämnen. I händelse att en kursdeltagare endast studerar historia, kan arbetsuppgifterna i t ex fördjupningsdelen ändå beröra ett annat ämne.

Ofta är arbetet inom fördjupningsdelen särskilt lämpat att omfatta flera ämnen. Detta kan medföra en rationalisering av studier, som kursdeltagarna ibland uppfattar som alltför tidskrävande. Här några exempel på samverkan.

<u>Ämnen</u>	<u>Arbetsområde</u>
Historia – biologi	Häxor och medicinalväxter
Historia – religionskunskap	Samfundshistoria och samfundskunskap
Historia – samhällskunskap	En politisk folkrörelses historia och funktion
Historia – geografi – kemi	Miljöproblem förr och nu
Historia – svenska	Filmens uttrycksmedel 1930 och i dag
Historia – fysik	Världsbildens utveckling

De arbetsområden som här angivits som exempel måste givetvis krympas till hanterliga studieobjekt i varje enskilt fall.

Deltagarmedverkan

Vikten av deltagarmedverkan har redan betonats i olika sammanhang. I ett inledande skede av kursen måste läraren ofta på olika sätt understödja deltagarna i försöken att medverka i planering, vid val av arbetssätt, redovisningsform m m. Efter hand som kursdeltagarna blir mer medvetna om sin förmåga och deras säkerhet ökar, kan de också lämna viktiga bidrag till historiekursens innehåll. Den fond av erfarenheter och kunskaper som varje kursdeltagare har bör så långt möjligt utnyttjas i undervisningen. Härigenom berikas historiestudierna för hela deltagargruppen, men främst kan det leda till ökat självförtroende för de medverkande.

Ingen människa är historielös. Historiestudiernas första etapp bör utgå från detta faktum och formas till en kurs som utvecklar den enskilde kursdeltagarens uppfattning om studiernas betydelse för den egna identiteten. I denna process är deltagarmedverkan ett nödvändigt inslag.

Eab

Ex. nr: 2

SKOLÖVERSTYRELSEN
Läroplan för kommunal vuxenutbildning. Lvux 82.
Kommentarmaterial
Historia

L⁸²
LUX

KOMMENTARMATERIAL

SÖ:s
publikation
Läroplaner
198

 Liber
Utbildningsförlaget

ISBN 91-40-70818-7

S